

УДК 378.4.096(477.74-21):82:027.021

Кара Тетяна Сергіївна,

кандидат філологічних наук,

провідний бібліотекар Наукової бібліотеки

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Преображенська, 24, м. Одеса, 65082, Україна

тел. (0482) 34-77-89

e-mail: tatiana_kara@ukr.net

МИНУЛЕ І СЬОГОДЕННЯ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА ОНУ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА: КРИЗЬ ПРИЗМУ НАУКОВОГО ДОРОБКУ КАФЕДРАЛІВ

У статті висвітлено результати спільного наукового проекту Наукової бібліотеки та кафедри української літератури філологічного факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Особливу увагу приділено внеску вчених у створенні одеської літературознавчої наукової школи. Зроблено акцент на поданні бібліографічної інформації не за хронологічним принципом, а поділом на тематичні наукові пласти. Констатується, що такий спільний проект дав змогу розкриття як особистості вченого, так і його наукових спрямувань.

Ключові слова: вчені, одеська школа літературознавства, тематологічний зріз.

Третє тисячоліття репрезентує широкоформатний і багатий потік інформації, користуючись якою можна не тільки відшукати своє покликання, але й реалізувати його, досягнувши успіху в творчості і житті. Саме тому особистість, тим більше пошукувач наукових ступенів і звань, потребує знань не лишень з певної галузі, а й мусить піднятися на вищий рівень духовності та моральності, чому слугує література як культурне, інформативне та історичне джерело, в якому закодовані тисячолітні національні багатства України та бібліотека як інформаційний та соціально-культурний центр.

Вже тривалий час одним з напрямків роботи Наукової бібліотеки ОНУ імені І. І. Мечникова, зокрема інформаційно-бібліографічного відділу, є робота з факультетами університету. Про цю плідну роботу свідчать і наукові видання за останні роки. До вашої уваги пропонується тематичний біобібліографічний покажчик «Історія кафедри української літератури Одеського національного університету імені І. І. Мечникова: персоналії і факти». Дана робота є результатом втілення спільного наукового проекту філологічного факультету та Наукової бібліотеки університету.

Ініціатором роботи виступив філологічний факультет. Потреба у такому покажчику зумовлена появою великої кількості праць учених, що складають вагомий внесок у процес вивчення теоретико-естетичної, історико-літературознавчої, літературно-критичної, театральної, фольклорної та наукової думки. Першою спробою зібрати та систематизувати науково-дослідну, публіцистичну та методичну роботу науковців кафедри української літератури був покажчик, виданий ще у 1991 р. У 2003 р. побачила світ бібліографія

співробітників філологічного факультету, яка охоплює роботи учених за 10 років, тобто з 1991 по 2001 рр., але містить далеко не всі їх роботи. Показчиків, що містили б праці філологів за останні 10 років і були б оформлені відповідно до нових вимог бібліографічного опису, взагалі не існує. Існують лише поодинокі персональні бібліографії вчених. Тому наша робота є першим таким виданням, що представляє панорамне бачення українського літературознавства одеської школи, в якому зібрано значний за обсягом та хронологічними рамками бібліографічний матеріал.

Репрезентований двотомник висвітлює науковий доробок однієї з найстаріших українознавчих кафедр класичних університетів Півдня України – 80-ліття (1937–2017) кафедри української літератури Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, – з історії якої відкривається складний і славний шлях розвитку літературно-критичної думки, – історії, відомої як питомим персональним складом учених, так і формуванням широко знаної наукової школи з усталеними традиціями та ґрунтовними новаторськими дослідженнями, прикметної особливим науковим стилем мислення і контекстуального студіювання україністики. Представники і вихованці одеської літературознавчої наукової школи, які реалізували своє творче покликання в різних сферах філології не тільки на одеських теренах, відомі й за межами України, становлячи її інтелектуальний капітал.

Автори цього видання поставили за мету вивчення передумов виникнення, становлення та розвитку кафедри української літератури крізь призму наукових досягнень її представників та головних напрямів студіювання спектру наукових дисциплін.

Робота виконана в рамках серії «Розвиток науки в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова», яка заснована у 2010 р. та виходить у тісному співробітництві Наукової бібліотеки та структурних підрозділів ОНУ імені І. І. Мечникова. Метою створення серії є розв'язання наукових проблем, розширення та поглиблення актуальних напрямів фундаментальних досліджень, що можливе лише в комплексному, різновекторному дослідженню.

Оформлення двотомника виконане в рамках цієї ж серії.

За структурою видання складається зі вступної статті, що висвітлює історію кафедри від заснування до сьогодення, біобібліографічного показника праць учених, та зразків статей викладачів та співробітників кафедри. Наявний допоміжний довідковий апарат. У середині розділів матеріал структуровано за алфавітом персоналій. Відбір персоналій та статей здійснено автором проекту – Валентиною Павлівною Саєнко. Видання виходить у двох томах.

У першому томі подано вступну статтю, біобібліографічний покажчик та довідково-допоміжний апарат.

У вступній статті йдеться про тих дослідників, які брали участь у створенні та розбудові кафедри, причому увага зосереджується на тематичному спрямуванні українознавчих студій.

Біобібліографічний покажчик видання вміщує інформацію про 47 персоналій за таким принципом: а) коротка біографічна довідка про вченого, б) бібліографія праць за період його роботи на кафедрі, в) список відгуків і рецензій, присвячених дослідникові та його науковим надбанням. Новацією пропонованого біобібліографічного покажчика є те, що в ньому вперше структуровані бібліографічні матеріали не за хронологічним принципом, а за **тематичним спрямуванням** праць кожної кафедральної персоналії незалежно від різножанровості досліджень. Алфавіт збережений усередині тематичного пласту.

Така рубрикація дає змогу прослідкувати наукові інтереси вченого. Так, наприклад, більшість інтересів Г. А. В'язовського були зосереджені навколо питань, пов'язаних з теорією літератури, психологією творчості, літературною критикою; питанням Шевченкознавства присвячені роботи Івана Михайловича Дузя, який також досліджував історію літератури ХХ ст. і театрознавство; Петро Трохимович Маркушевський присвятив своє життя збиранню та дослідженню фольклору, а також театрознавчим студіям. Дослідженню української класики та театральної критики присвятив свою наукову діяльність Андрій Володимирович Недзвідський. Дослідженню класиків літератури ХІХ ст. (Франкознавчим та Шевченкознавчим студіям), літератури ХХ ст., одесиці присвятив свою наукову діяльність Євген Миколайович Прісовський. Дослідженню літератури ХХ ст., аналізу психологізму та характеру у літературі присвятив свою наукову діяльність Василь Васильович Фащенко. Вивченню сучасного літературного процесу, питанням жанрології, літературної критики присвячені роботи членів кафедри за останні роки. Це праці В. Г. Полтавчука, О. Г. Шупти-В'язовської, В. П. Саєнко, Н. П. Малютіної, Л. М. Ісаєнко.

Основу покажчика склали списки публікацій, надані нині сучасними співробітниками кафедри. Повний обсяг необхідної інформації зібрано й доповнено відомостями з довідкових видань, із вже існуючих тематичних¹ та біобібліографічних² покажчиків;

¹ Бібліографічний покажчик праць кафедри української літератури Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова (по липень 1991 р.) / упоряд.: Є. В. Савельєва, П. Т. Маркушевський. Одеса, 1991. 97 с. (Праці вчених Одеського (Новоросійського) університету) ; Філологічний факультет Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова : бібліографія, 1991–2001 / відп. ред. Н. М. Шляхова. Одеса : Астропринт, 2003. 248 с. (Праці вчених Одеського (Новоросійського) університету).

² В'язовський Григорій Андрійович : бібліогр. покажч. / склала Л. В. Арюпина. Одеса, 1986. 42 с. (Письменники Одеси ; вип. 4.) ; Дузь Іван Михайлович : бібліогр. покажч. / склала Л. С. Скржипчак. Одеса, 1980. 68 с. (Письменники Одеси ; вип. 1) ; Наталя Борисівна Кузякіна : біобібліогр. покажч. л-ри / упоряд. Л. М. Бур'ян. Одеса, 2009. Вип. 40. 35 с. (Вчені Одеси) ; Левченко Михайло Олександрович : біобібліогр.

каталогів і картотек Наукової бібліотеки та Архіву НБ ОНУ, фонду 2 «Матеріали до біографій співробітників ОНУ імені І. І. Мечникова». Крім того, були залучені електронні каталоги інших бібліотек країни. Переважна більшість бібліографічних джерел перевірена *de visu*.

Біографічні довідки були сформовані здебільшого за даними особових справ учених, що зберігаються в Архіві ОНУ імені І. І. Мечникова, та уточнювалися й поглиблювалися відомостями з енциклопедичних і довідкових видань³.

У другому томі репрезентуються зразки публікацій – представлено по одній статті кожного автора (не тільки викладачів, а й лаборантів, які займалися літературознавчими дослідженнями) – впродовж 80-літнього кафедрального шляху, таким чином відкриваючи особливості ідіостилу та наукового спрямування діяльності вчених.

Довідково-допоміжний апарат представлений іменним та предметно-тематичним покажчиками, в яких посилання подані на сторінки видання. До іменного покажчика не внесені імена персонажів художніх творів з другого тому. В межах предметно-тематичного покажчика розташована інформація за алфавітом наукових напрямів та подані персоналії вчених, які їх репрезентують. Додається список скорочень.

Сподіваємося, що матеріали видання стануть у добрій нагоді дослідникам з літературознавства (і не тільки!), актуалізуватимуть їх знання з цієї галузі філології та з історії одеського класичного університету. Знадобиться ця книга й усім тим, хто цікавиться мистецтвом українського Слова та особливостями розвитку українського літературного процесу на теренах Півдня України, як і специфікою його вивчення в університеті. Маємо надію, що це видання послужить поштовхом до створення повнокровної історії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова й увіллється в загальний потік осмислення культурних і наукових досягнень України в загальноєвропейському контексті. А багато з тих майбутніх науковців, хто вибирає професію і вищий навчальний заклад для здійснення своїх креативних мрій, зрозуміє, що здобувати фах в Одеському класичному університеті зі 153-літньою історією – престижно.

покажч. / упоряд. О. І. Кравченко. Одеса, 2000. Вип. 16. 43 с. (Письменники Одеси); Маркушевський Петро Трохимович : бібліогр. покажч. / упоряд. Є. В. Савельєва. Одеса, 1989. 55 с.; Недзвідський Андрій Володимирович, 1908–1984 : біобібліогр. покажч. / упоряд. Є. В. Савельєва; наук. ред. та авт. вступ. ст. В. В. Фащенко. Одеса, 1986. 48 с.; Єрмоменко С. В., Строченко Л. В. Полтавчук Василь Григорович : біобібліогр. покажч. Одеса : Астропринт, 2009. 37 с.; Прісовський Євген Миколайович : бібліогр. покажч. / склала Л. М. Бур'ян. Одеса, 1990. 60 с. (Письменники Одеси; вип. 7); Фащенко Василь Васильович : бібліогр. покажч. / склала Л. В. Арюпіна. Одеса, 1985. 52 с. (Письменники Одеси; вип. 3); Полтавчук В. Г., Фащенко М. М. Фащенко Василь Васильович : бібліогр. покажч. Одеса : Чорномор'я, 2004. 72 с.

³ Енциклопедія сучасної України / Ін-т енциклопед. дослід. НАН України. Київ, 2001–; Енциклопедія історії України : в 10 т. / НАН України. Інститут історії України. Київ : Наук. думка, 2003–2013; Професори Одеського (Новоросійського) університету : біогр. слов. : у 4 т. / упоряд. В. П. Пружина, В. В. Самодурова; ОНУ ім. І. І. Мечникова, Наук. б-ка. 2-ге вид., допов. Одеса : Астропринт, 2005.

Список використаних джерел та літератури

1. Історія кафедри української літератури Одеського національного університету: персоналії і факти : у 2 т. / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Наук. б-ка, Філол. ф-т ; авт. вступ. ст. та ідеї В. П. Саєнко ; упоряд. та бібліогр. ред.: В. П. Пружина, Т. С. Кара ; гол. ред. І. М. Коваль ; наук. ред. Є. М. Черноіваненко ; відп. ред. М. О. Подрезова. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2018. – Т. 1 : Біобібліографічний покажчик. – 550 с. ; Т. 2 : Антологія. – 687 с. – (Розвиток науки в Одеському національному університеті ; Філологія).
2. Методичні рекомендації щодо вибору, складання та редагування допоміжних покажчиків до видань / уклад.: П. М. Сенько, О. М. Устіннікова ; наук. ред. Н. О. Петрова. – Вид. 4-те, без змін. – Київ : Кн. палата України, 2016. – 80 с.
3. *Саєнко В. П.* Кафедри української літератури одеського університету – 80 літ: персоналії і факти / В. П. Саєнко // Історія кафедри української літератури Одеського національного університету: персоналії і факти : у 2 т. / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Наук. б-ка, Філол. ф-т. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2018. – Т. 1 : Біобібліографічний покажчик. – С. 9–30.

References

- [1]. *Istoriia kafedry ukrainskoi literatury Odeskoho natsionalnoho universytetu: personalii i fakty [History of the Department of Ukrainian Literature of the Odessa National University: personalities and facts]*. Odesa, 2018, t. 1: Biobibliohrafichnyi pokazhchik [Bibliographic index], 550 p.; t. 2: Antolohiia [Anthology], 687 p.
- [2]. *Metodychni rekomendatsii shchodo vyboru, skladannia ta redahuvannia dopomizhnykh pokazhchkyv do vydan [Methodical recommendations on the selection, compilation and editing of auxiliary indexes to editions]*. Kyiv, 2016, 80 p.
- [3]. *Saienko V. P. Kafedri ukrainskoi literatury odeskoho universytetu – 80 lit: personalii i fakty [Department of Ukrainian Literature of Odessa University - 80 years: personalities and facts]. Istoriia kafedry ukrainskoi literatury Odeskoho natsionalnoho universytetu: personalii i fakty [History of the Department of Ukrainian Literature of the Odessa National University: personalities and facts]*. Odesa, 2018, t. 1, pp. 9–30.

Кара Т. С.,

кандидат филологических наук,
ведущий библиотекарь Научной библиотеки
Одесского национального университета имени И. И. Мечникова
ул. Преображенская, 24, г. Одесса, 65082, Украина
тел.: (0482) 34 77 89
e-mail: library@onu.edu.ua

ПРОШЛОЕ И НАСТОЯЩЕЕ ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ ОНУ ИМЕНИ И. И. МЕЧНИКОВА: СКВОЗЬ ПРИЗМУ НАУЧНОГО НАСЛЕДИЯ КАФЕДРАЛОВ

В статье отражены результаты совместного научного проекта Научной библиотеки и кафедры украинской литературы филологического факультета Одесского национального университета имени И. И. Мечникова. Особое внимание уделено вкладу ученых в создании одесской литературоведческой научной школы. Сделан акцент на представлении библиографической информации не по хронологическому принципу, а разделением на тематические научные пласты. Констатируется, что такой совместный проект позволил раскрытия как личности ученого, так и его научные направления.

Ключевые слова: ученые, одесская школа литературоведения, тематологичний срез.

Kara T. S.,

Candidate of Philological Sciences,
Chief Librarian of the Scientific Library of
Odesa I. I. Mechnikov National University
24, Preobrazhenska St., Odessa, 65082, Ukraine,
tel.: (0482) 34 80 11

e-mail: tatiana_kara@ukr.net

MINU AND THE PRESENTATION OF THE LITERATURE IN THE NAME OF I. I. MECHNIKOV: THE CURRENT OF THE PRIZE OF THE SCIENTIFIC ACTION OF THE KAFEDRALS

The results of the joint scientific project of the Scientific Library and the Department of Ukrainian Literature of the Philological Faculty of the I. I. Mechnikov Odessa National University are presented in the article. Particular attention is paid to the contribution of scientists to the creation of the Odessa literary scholarly school. The emphasis is on the presentation of bibliographic information not on a chronological basis, but on the division into thematic scientific fields. It is stated that such a joint project made it possible to disclose both the personality of the scientist and his scientific directions.

Keywords: scholars, Odessa school of literary studies, thematic section.